

Nadahnuće mnogima i velikima

Sv. Franjo u hrvatskoj umjetnosti

Nema naroda čija bi povijest i sudbina bila tako usko skopčana ma s kojom institucijom kao što je povijest hrvatskog naroda kroz više stoljeća s Franjevačkim redom.

Lik i duhovnost „asiškog siromaha“, još su za njegova života i vrlo brzo osvojili obale hrvatskog Jadrana i s njih se proširili na cijeli hrvatski prostor, u cijeli hrvatski narod. Doista, rijetko je u kojem narodu Europe, osim možda u talijanskom, osoba sv. Franje i njegova karizma našla tako plodno tlo i tako se duboko ukorijenila kao u našem hrvatskom narodu. To je istaknuo i naš veliki pjesnik A. G. Matoš napisavši da *nema naroda čija bi povijest i sudbina bila tako usko skopčana ma s kojom institucijom kao što je povijest hrvatskog naroda kroz više stoljeća s Franjevačkim redom.*

S time u vezi istaknut ćemo ovdje samo neke, ali veoma važne primjere onih velikana hrvatske povijesti i kulture koji nam o tomu zorno svjedoče.¹

Splićani sv. Franji

Izuzetno zanimljivo svjedočanstvo, rekli bismo iz prve ruke, ostavio nam je naš domaći ljetopisac Toma Arcidakon (oko 1200.–1268.), Splićanin, u 26. poglavlju svoje knjige *Historia sa-*

lonitana. Toma je naime, boraveći u Bologni godine 1223. osobno vidio i čuo sv. Franju, koji je na tamošnjem javnom trgu održao svoju propovijed. Među ostalim zanimljivim opisima Arcidakon je zapisao i sljedeće: „Iste godine (1223.) na dan Bogorodičina Uznesenja, kad sam se nalazio na naukama u Bologni, vidio sam sv. Franju kako propovijeda na trgu pred općinskom zgradom, gdje se bio okupio čitav grad. (...) Odijelo je bilo prljavo, pojava priprosta, a lice neugledno. Ali Bog je dao njegovim riječima toliku djelotvornost da su mnogi plemićki rodovi, među kojima se bio razmahnitao bijes starih neprijateljstava prolijevanjem mnoge krvi, pristupali na misao o miru. A poštovanje i odanost ljudi bilo je toliko veliko da su muškraci i žene na nj gomilama nasrtali, nastojeći taknuti barem resu na njegovu odijelu ili nešto od njegovih dronjaka istrgnuti“. O tomu Tominu tako živopisnom i dragocjenom opisu don Frane Bulić je rekao da je ono takvo da se njime, upravo osobno doživljenim, ne mogu pohvaliti ni Toma Čelanski, ni sv. Bonaventura!

Dr. sc. Marko Trogrlić, Split
- dekan Filozofskog fakulteta

Franjevački pasac
bl. Alojzija Stepinca

Crkva Presvetog Otkupitelja
(Otavice). Grobnica o. Meštrović.

¹ Usp. *Franjo u hrvatskoj umjetnosti*, u: *Franjo među Hrvatima*, Zagreb, 1976.

Otac hrvatske književnosti, Tomin sugrađanin Marko Marulić (1450.–1524.), bio je veliki zaljubljenik u sv. Franju. Po vlastitoj želji bio je pokopan u crkvi Sv. Frane na obali u Splitu gdje i danas počivaju njegovi zemni ostaci. U svojem latinskom djelu *De institutione bene beateque vivendi*, Marulić u trećem poglavlju veliča Franjin ideal svetog siromaštva. Govoreći o njemu, tako opipljivu u Franjinoj osobi, Marulić je, između ostalog, zapisao sljedeće: „Ni tebe, oče Franjo, neću na ovom mjestu mimoići. Da pokriješ svoje tijelo, tebi je bila dosta jedna haljina, a i ona, dakako, od gruba konca i priproste tkanine. (...) Kad se netko tebi u zimsko doba tako jadno odjevenu rugao i pitao da mu prodaš kapljicu znoja, a kako si mu mudro odgovorio da je prodaješ Kristu a ne ljudima. O sretna li toga znoja tako ismijanoga siromašnog odijevanja! Ti si ga posvetio samo Kristu i tako zadobio kra-

ljevstvo nebesko“. Još jedan Splitsanin, u sedamnaestom stoljeću inspirirao se idealima sv. Franje. Riječ je o našem pjesniku Jeronimu Kavanjinu. Kao i Marulić i on se želio sahraniti u franjevačkoj crkvi na splitskoj obali. Njegov spjev „Bogatstvo i uboštvo“ posve odiše evanđeoskim idealima koji su osvajali i osvojili asiškog Božjeg trubadura.

Perom, kistom i djetlom

I u novije pak doba osobom i idealima sv. Franje su se oduševljavali i u svojim djelima im dali trajan spomen mnogi hrvatski književnici (I. Kršnjavi, I. Andrić itd.) i pjesnici (I. Crijević, K. Zrinska, I. Đurđević, I. Vojnović, S. S. Kranjčević, A. G. Matoš, V. Nazor, A. B. Šimić, N. Šop, D. Tadijanović, I. Golub, L. Paljetak, J. Fiamengo itd.).² No nije Franjin

² U novije vrijeme izdana je antologijska zbirka: Vladimir LONČAREVIĆ, Božidar PETRAČ i Nevenka VIDEK (ur.), *Hvaljen budi, Gospodine moj. Sveti Franjo u hrvatskom pjesništvu*, ALFA i Vijeće franjevačkih zajednica u Hrvatskoj i BiH, Zagreb, 2009.

lik opisan samo književnom riječju. On je bio i jest inspiracija brojnih hrvatskih umjetnika – slikara i kipara (J. Dalmatinac, C. Medović, G. Jurkić, Z. Šulentić, I. Dulčić, J. Bifel, Lj. Lah itd.). Među njima osobito mjesto zauzima naš veliki Ivan Meštrović (1883.–1962.). Njegova nadahnuća sv. Franjom jednako su jaka kao i njegova veza s njegovim duhovnim sinovima – franjevcima. To su cjeloživotne, rekli bismo upravo egzistencijalne veze. Meštrovićev život bez njegove povezanosti s franjevcima ostaje nam u jednoj njegovoj bitnoj odrednici posve neshvatljiv. Njegov *Sv. Franjo u molitvi* nas i danas ostavlja bez daha jednako kao i njegov brončani reljef *Stigmati*, danas iznad glavnog oltara u crkvi franjevačkog samostana na splitskom Trsteniku, a na kojemu je naš veliki Meštrović ovjekovječio i sebe samoga – franjevačkog subrata, „confratera“ – u liku brata Leona. To doista prekra-

Crkva Presvetog Otkupitelja (Franjevački samostan na Trsteniku, Split)

sno umjetničko ostvarenje jest u svakom smislu upravo „meštrovíčevsko“, upravo onako kako je to mogla izvesti samo Meštrovíčeva umjetnička ruka. Ono odiše ukorijenjenošću u našu hrvatsku duhovnu baštinu, podiže nam duh k nadnaravnom pozivajući nas na promatranje i na razmatranje, doista, na divljenje onom lijepom koje nas u umjetničkom djelu na svoj način vodi k Bogu, izvoru svake ljepote!

Stepinac – franjevački trećoredac

Konačno, u tom ozračju divljenja, i ne samo divljenja nego i nasljedovanja svetoga i svetih valja nam uprijeti pogled i na onoga koji je s pravom nazvan „najsajnijim likom Crkve u Hrvata“ – naime, na svjedoka vjere, bl. Alojzija Stepinca. On je također bio oduševljen karizmom sv. Franje. Bio je naime pripadnik Trećeg franjevačkog reda. Kao takav nedvojbeno je i u tom vidu svoje pobožnosti pronalazio snagu i odvažnost za ustrajno i neustrašivo svjedočenje Krista, sve do smrti. Onog, naime istog Krista kojemu je sv. Franjo Asiški svojim životom tako nalikovao, te svima nama i danas ostavio zorno svjedočanstvo kako je uvijek i za svaki naraštaj iznova Evanđelje ideal koji nikoga ne ostavlja ravnodušnim i koje, ako ga se dosljedno živi, rađa plodovima poput onih Franjinih ili onih Stepinčevih. ❖

Fra JERKO LOVRIĆ, Reda Sv. Oca Franje, nekoć učitelj novaka i defnitor, a sada u ovoj Provinciji Presvetog Otkupitelja Provincijal i Sluga

*Preljubeznom u Isukrstu kršćaninu i Rimokatoliku Gospodinu i Bratu **IVANU MEŠTROVIĆU**, kiparu iz Drniškog Graca, Otavice: mir, zdravlje i svaki duhovni i tjelesni napredak!*

Razlozi redovničke harnosti iziskuju, da one bogoljubne kršćanine, koji su prema našem Serafskom Redu naklonjeni, pak tu naklonost su i vidljivim djelima pokazali i pokazuju i s naše strane duhovnim uzdrajem odvrćamo. (...) Trajni i mnogogodišnji vez Tvoga bratstva i prijateljstva s našom franjevačkom Provincijom asiškoga Siromaha našeg sv. Oca Franje ponukovalo nas je, da Ti ponudimo i naše formalno bratstvo s pravima i dužnostima, koje Ti ovdje ispisujemo. Tu bratsku ponudu Ti si spremno i ljubezno prihvatio.

Imaš pravo po stoljetnim Ustanovama našega Reda na bratski prijem, ljubav, pažnju i skrb u svim samostanima i župama naše Redodržave kao i svaki drugi sin, brat i član naše redovničke zajednice. Tvoje članstvo od Tebe traži ovu dužnost, da za svakog pokojnog člana naše Provincije dadeš izreći jednu sv. Misu za pokoj njegove duše. Ako ti pak to ne bude moguće, onda ćeš, po mogućnosti, sam pobožno prisustvovati sv. Misi namijenjujući je za istu svrhu. Budući nas svakoga čeka u ime Božje “sestrica” smrt, kada ta Božja odluka dođe i na Tebe, svi svećenici naše Provincije dužni su po Ustanovama našega Reda za vječni pokoj Tvoje duše reći po jednu sv. Misu; dok ta ista dužnost obvezuje Starješinstvo i sve njegove članove, da se u svojim sv. Misama, molitvama, pokorama spominju Tebe i Tvoga spasenja, dok ista Provincija bude u životu.

Molimo Boga, Majku Božju i sve Svece i Svetice Božje, osobito našega sv. Oca Franju, da Te živa obasipaju duhovnim i tjelesnim dobrima i da Te mrtva ujedine s njima zajedno u blaženoj vječnosti.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

O. Jerko Lovrić
provincijal i sluga

Split, Samostan Gospe od Zdravlja
na dan Uznesenja Majke Božje na Nebo –
15. kolovoza 1959.